

EKO SKLAD
SLOVENSKI OKOLJSKI
JAVNI SKLAD

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PODNEBJE IN ENERGIJO

Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj
Trubarjeva 50
1000 Ljubljana
Kot koordinator Plan B za Slovenijo, mreže nevladnih organizacij za trajnostni razvoj

Inštitut za politike prostora
Tržaška 2
1000 Ljubljana
kot koordinator Mreže za prostor

Ministrstvo za okolje, podnebje in energijo
Langusova ulica 4
1535 Ljubljana

Ljubljana, 3. 5. 2023

Zadeva: **Scenarij posodobitve NEPN – dodatni predlogi in komentarji**

Spoštovani,

v okviru javnega posvetovanja glede scenarija posodobitve NEPN smo izpolnili vaš vprašalnik. Ker pa vprašalnik ne zajema vseh relevantnih vsebin, ki se nanašajo na izhodišča za prenovo NEPN, dodatno v nadaljevanju podajamo še nekatere pripombe, komentarje in zahteve, ki smo jih deloma podali že v predlogih v januarju 2023:

1. NEPN mora upoštevati nova znanstvena dognanja in vzpostaviti podlago za spremembo cilja za leto 2050: Šesto IPCC poročilo nakazuje na nujnost pospešenega prehoda v ogljično nevtralnost in glede na najnovejše ugotovitve bi morale razvite države doseči **podnebno nevtralnost do leta 2040** (Sekretar združenih narodov ob objavi poročila IPCC, <https://press.un.org/en/2023/sgsm21730.doc.htm>). Zato bi morala tudi Slovenija svoj cilj glede podnebne nevtralnosti iz 2050 premakniti na 2040 (posledično tako določiti tudi v posodobljeni dolgoročni podnebni strategiji in v pričakovanem podnebnem zakonu). Le tako določen cilj bo lahko skladen s cilji Pariškega sporazuma.

2. Med izhodišči za prenovo NEPN bi morali biti v ospredju:

- **manjša poraba energije**, pri čemer ne gre le za manjšo rabo, ki je vključena v koncept URE. Koncept URE se osredotoča na učinkovito rabo energije, koncept manjše porabe pa na nerabo energije. To naj se vzpostavi kot dodatna kategorija, projekcije predvidene bodoče rabe energije (ob upadajočem prebivalstvu in številu gospodinjstev) in s tem v korelaciji potrebni delež OVE pa naj se izvedejo na scenarije manjše rabe energije.
- **politika zadostnosti**: povezano s predhodno alinejo in kot smo pojasnili že v vprašalniku, je potrebno en scenarij postaviti tudi na izhodišče količine energije, ki jo zares nujno potrebujemo za normalno življenje – to so minimalne družbene potrebe po storitvah in dobrinah za zagotavljanje blaginje (in odpravljanje naraščajoče družbene neenakosti). Na tej

podlagi naj se oceni kako to zmanjšanje vpliva na porabo energije in surovin v verigah, ki zagotavljajo oskrbo v vseh relevantnih sektorjih (energetika, promet, industrija, kmetijstvo, široka raba, odpadki).

- **celovitost NEPN:** tako obstoječi NEPN, kot scenarij prenove sta predvsem energetskega programa, ki »upoštevata« podnebne spremembe, ne gre pa za celovit program naslavljanja podnebnih sprememb, kar bi moral biti, četudi je energetskega dela pomemben ali ključen del tega. Dolgoročna strategija je vsebinsko podnebne spremembe precej širše naslovljala, zato bi moral NEPN glede na vsebinska poglavja v svoji strukturi slediti strategiji.
- **uskladitev scenarijev z aktualnimi razmerami – scenarij z JE do 2030 ni realen:** izhodišča prenov NEPN glede oskrbe z energijo predvidevajo, poleg nadaljevanja trenutnega stanja brez novih proizvodnih kapacitet, dva scenarija: jedrski scenarij z NEK2 in OVE in drugi 100% OVE (z analizo tudi novih velikih HE) – str. 13. S tem se scenariji deloma prekrivajo s sicer pomembnejšim naborom scenarijev dolgoročne podnebne strategije, vendar pa se je treba zavedati, da je to načrt preskrbe z energijo ob ustreznem zmanjšanju emisij TGP in povečanju deleža OVE v obdobju do leta 2030. V tem časovnem okviru pa z jedrsko energijo ni možno pokriti nobenih potreb po energiji, zato ta scenarij, ne glede na družbeno razpoloženo za ali proti JE, ni uporaben.

Menimo, da je doseganje bolj ambicioznih ciljev do leta 2030 možno le na podlagi manjše rabe energije, v primeru rabe pa na podlagi njene učinkovite rabe. Na tej podlagi bo doseganje ciljnega deleža OVE možno doseči z manj napravami OVE (in komplementarnih hranilnikov glede sončnih elektrarn). Ob tem se je glede velikih HE potrebno zavedati po eni strani možnosti umeščanja (skromnosti preostalih potencialov za HE) in doslednega upoštevanja sedmega odstavka 4. člena Okvirne vodne direktive (2000/60/ES), ki je prenesen v 56. člen Zakona o vodah (ZV-1). Objekte, ki poslabšajo stanje vodnega telesa se lahko umešča le, če gre za objekte trajnostnega razvoja, ob hkratnem pogoju, da ni drugih alternativ za doseg cilja, ki ga sledi postavitve objekta.

3. Cilji in ukrepi morajo biti jasno določeni in merljivi, določeni morajo biti nosilci ukrepov: za ažurno izvajanje NEPN (in pospešeno izvajanje, kjer so zaostanki) morajo biti cilji in ukrepi jasno določeni in merljivi, jasno pa morajo biti določeni tudi odgovorni nosilci ukrepov. Taka preglednica ciljev in ukrepov bi morala biti poseben del NEPN, zato, da bi se lahko pričakovani podnebni zakon nanje tudi skliceval – ta del NEPN-a bomo predlagali, da z zakonom postane tudi pravno zavezujoč. S tem bi se vzpostavila zakonska podlaga za bolj odgovorno izvajanje NEPN.

4. Posebno poglavje mora biti namenjeni ukrepom za sanacijo zaostankov pri izvajanju NEPN: poročilo o izvajanju NEPN samo ugotavlja, da je bilo izvajanje NEPN doslej na segmentu dodatnih ukrepov slabo. Ob tem je potrebno osvetliti tudi omilitvene ukrepe, ki jih poročilo ne omenja in se, kolikor nam je znano, niso izvajali. To predstavlja resno kršitev predpisov o celoviti presoji vplivov na okolje in SEA direktive (direktiva 2001/42/EK). Omilitveni ukrepi so ukrepi, ki morajo biti izvedeni, da se lahko nek načrt oceni za še sprejemljivega glede vplivov na okolje (ocena C). Brez omilitvenih ukrepov bi bila ocena določenih vplivov na okolje D, kar pomeni, da bi bili vplivi samega NEPN nesprejemljivi za okolje. Zato je nujno, da se izvedejo, ministrstvo pristojno za okolje pa mora na podlagi 86. člena Zakona o varstvu okolja (ZVO-2) to spremljati. Zato predlagamo, da se v NEPN vključi tudi načrt ukrepov pospešenega zmanjševanja njegovega implementacijskega deficita. Izhodišča NEPN

sicer predvidevajo »večja vlaganja v človeške vire in nova znanja, tudi za zmanjšanje izvedbenega deficita«, vendar je potrebno to opredeliti v konkretnih ukrepih, ki bodo (ob morebitni pomoči podnebne zakona) lahko omogočili dodatno angažiranje potrebnih kapacitet.

5. NEPN mora več pozornosti posvetiti prilagajanju podnebnim spremembam: za prilagajanje je EU sprejela strategijo prilagajanja, katere nujnost pospešenega uresničevanja narekujejo ugotovitve zadnjega IPCC poročila (Učinki, prilagajanje, ranljivost), sicer pa je prepuščeno nacionalni ravni. V Sloveniji s temi ukrepi močno zaostajamo, poleg strateškega okvira prilagajanja iz 2016, le ministrstvo za kmetijstvo nekoliko več (vendar ne dovolj) razmišlja o ukrepanju. Kljub temu, da je že marca 2020 tako določil Nacionalni program varstva okolja (točka 7.7.), kakor leto kasneje sprejeta Dolgoročna podnebna strategija (poglavje 5.5.), občine in sektorji doslej niso pripravili ocen ranljivosti in načrtov prilagajanja, roki za to pa so že potekli. NEPN mora vzpostaviti posebno poglavje prilagajanja podnebnim spremembam in določiti ukrepe za konkretizacijo vsebin 5. poglavja dolgoročne podnebne strategije.

6. NEPN mora z ukrepi ustrezno naslavljati tudi doseganje ciljev Biodiverzitetne strategije EU do 2030 in operacionalizirati usmeritve poglavja 3.6. dolgoročne podnebne strategije, tudi v povezavi z ukrepi za prilagajanje. Ne gre samo za to, da je krepitev biodiverzitete/narave poleg zmanjševanja emisij TGP ključno za večanje odpornosti na podnebne spremembe (blaženje in prilagajanje), temveč morajo ti pomembni podnebni ukrepi, hkrati v največji možni meri prispevati k zmanjševanju biodiverzitetne krize.

7. NEPN bi moral predlagati učinkovite ukrepe za (podnebno) poenotenje nacionalnih strateških dokumentov (ang. climate mainstreaming): ker v državi nimamo enotnega (spletnega) mesta, kjer bi bil predstavljen pregled vseh strateških dokumentov države, se v praksi dogaja, da se ti pri pripravljanju sektorskih politik spregledajo in posledično ne upoštevajo. Ker gre tako za strateške dokumente, ki imajo podlago v zakonih, pa tudi druge dokumente, ki jih resorji sprejmejo zaradi usmerjanja politike sektorja, je teh veliko. Eden izmed sistemskih ukrepov NEPN bi tako moral biti tudi, da se vzpostavi spletno mesto pregleda vseh strateških dokumentov in postopen pregled in novelacija zaradi poravnavanja z zahtevami zelenega prehoda in aktualne podnebne politike.

8. NEPN bi moral v sektorju kmetijstvo spodbujati win-win ukrepe z ugodnimi učinki na biotsko raznovrstnost in druge okoljske cilje ter prilagajanje podnebnim spremembam, ne pa tehnoloških ukrepov in industrijskega kmetovanja. Pozdravljamo povečanje ambicije glede cilja zmanjšanja emisij TGP iz kmetijstva, menimo pa, da bo treba pri ukrepih še pomembno spremeniti perspektivo. Scenarij posodobitve NEPN (str. 50) bo moral že pri opredelitvi scenarija z obstoječimi ukrepi upoštevati in nasloviti deficit izvajanja ukrepov obstoječega NEPN. Po našem mnenju je poročilo o izvajanju NEPN glede izvajanja ukrepov v kmetijstvu preveč optimistično. Poročilo ugotavlja, da se dodatni ukrepi niso izvajali, vendar pa, da je to sedaj urejeno v Strateškem načrtu izvajanja SKP do 2027. To pa ne drži. Strateški načrt je zaradi novega koncepta SKP na ravni EU res veliko bolj naklonjen okoljskim in podnebnim zahtevam, vendar pa konkretni slovenski načrt ne odraža izvajanja dodatnih ukrepov iz NEPN (to velja za večino predlogov, navedenih na str. 74 NEPN). Tudi sicer je velika nevarnost, da se nacionalna SKP pavšalno sklicuje na NEPN, in obratno NEPN na SKP, dejansko pa poročilo o izvajanju

9. NEPN mora vključevati močnejše javnofinančne ukrepe, ki prispevajo k razogljičenju. Potrebno je **hitra in močna rast cene ogljika**. Trenutno davek na ogljik znaša 17,30 EUR na tono CO₂, kar je bistveno premalo, da bi spodbudilo podjetja in uporabnike goriva k prehodu na razogljičene tehnologije in prakse. Poleg tega grejo vsi prihodki v splošni proračun. Davčno stopnjo je treba nemudoma dvigniti na najmanj 45 evrov na tono CO₂, kar je pričakovana izhodiščna cena novega sistema EU za trgovanje z emisijami za sektorja ogrevanje in promet. Nato je treba sprejeti strmo postopno zvišanje za 10 EUR na leto na vsaj 100 EUR na tono CO₂ leta 2030. Prihodki od davka na CO₂ je treba nameniti za podnebne ukrepe in za ciljne socialne ukrepe in transferje. Izravnalni ukrepi so še posebej pomembni na področju ogrevanja, saj bo tu energetsko revna gospodinjstva najbolj prizadela dvig davka. Izkušnje v drugih državah (npr. Irska) so pokazale, da kombinacija višjih davkov na CO₂ in socialnih transferjev naredi tako povišanje davka progresivno.

10. Potrebno bo tudi reforma fiskalne politike za prehod na električno (javno) mobilnost. Primer takšne reforme je davek na motorna vozila, ki že vključuje diferenciacijo glede na emisije CO₂. Toda skupna davčna obremenitev – zlasti za vozila z visokimi emisijami – je prenizka. Nedavna reforma, ki jo je predvidel NEPN, je znižala (!) celotno davčno obremenitev motornih vozil. Davčne stopnje je treba nujno zvišati, npr. na 100 % za vozila z visokimi emisijami, da bi trg zgodaj usmerili v postopno opuščanje novih vozil z motorji z notranjim zgorevanjem v EU, ki bo začelo veljati leta 2035. Po drugi strani pa morajo višje subvencije podpirati dostop do električnih prevoznih sredstev, vključno s kolesi, avtobusi, vlaki in avtomobili, da se ohrani dostop do mobilnosti v vseh dohodkovnih skupinah.

Koordinatorica mreže Plan B za Slovenijo
Nisa Dedić Sočan, Umanotera

Koordinator Mreže za prostor
Marko Peterlin, Inštitut za politike prostora

---

[1] Safety and efficacy of a feed additive consisting of 3-nitrooxypropanol (Bovaer®10) for ruminants for milk production and reproduction (DSM Nutritional Products Ltd), dostopno prek <https://efsa.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.2903/j.efsa.2021.6905>

[2] Ray, A., Nkwonta, C., Forrestal, P., Danaher, M., Richards, K., O'Callaghan, T., Hogan, S., & Cummins, E. (2021): Current knowledge on urease and nitrification inhibitors technology and their safety. *Reviews on Environmental Health*, 36(4), p.477–491. <https://doi.org/10.1515/reveh-2020-0088>.

Priloga k dopisu - **Komentar na ukrepe za področje kmetijstva (str. 50 scenarija):**

Pri ukrepih za zmanjšanje emisij v sektorju kmetijstvo se je potrebno osredotočiti na sonaravne ukrepe, t.j. spodbujati ekološko kmetijstvo in agroekološke prakse, ne pa tehnoloških ukrepov in industrijskega kmetovanja.

Obstaja ogromen komercialni interes za povečanje obsega tehnoloških ukrepov in njihovo umestitev v strategije blaženja podnebnih sprememb. Vendar pa so tovrstni ne-sonaravni ukrepi problematični zaradi svojih (pogosto slabo raziskanih in težko merljivih) učinkov na podnebje, okolje in tudi zdravje ljudi.

Specifično:

A. Krmni dodatki za zmanjšanje emisij metana iz prebavil prežvekovalcev

V mreži Plan B za Slovenijo nasprotujemo ukrepom za zmanjšanje emisijske intenzivnosti prireje mesa in mleka, ki temeljijo na uporabi krmnih dodatkov za zmanjšanje emisij metana iz prebavil prežvekovalcev. Za te preparate so nujno potrebne dodatne študije za kvantifikacijo zmanjšanja emisij in optimizacijo njihove uporabe (načina dodajanja krmi). Neposredno merjenje učinkov teh preparatov na zmanjšanje emisij metana (v terenski živinoreji) ni mogoče in bi njihovo učinkovitost lahko ocenjevali le na osnovi zelo omejenih študij (kar se tiče števila vključenih živali, trajanja poskusov in načina krmljenja), ki so jih izvedli sami proizvajalci.

Študije učinkovitosti teh krmnih dodatkov so tudi temeljile na živalski prehrani, kjer je bil krmni dodatek zmešan s krmo in prisoten v vsakem zalogaju. Ni dokazov oz. podatkov o zmanjšanju emisij metana v primeru, če živali krmni dodatek zaužijejo le enkrat na dan ali enkrat na nekaj dni, kot bi bilo edino praktično izvedljivo pri pašni reji.

Ocenjujemo, da je potencial teh krmnih dodatkov za zmanjšanje emisij TGP vprašljiv iz nadaljnjih dveh razlogov:

Tovrstni krmni dodatki so bili registrirani s strani Evropske agencije za varnost hrane (EFSA) pred kratkim. Registracija je temeljila na kratkotrajnih proizvajalčevih študijah, ki niso omogočile presoje dolgoročnih učinkov na zdravje živali ter proizvodnjo mesa oz. mleka.[1] Ni skratka prepričljivih dokazov, da uporaba krmnih dodatkov ne bo poslabšala učinkovitosti proizvodnje mesa in mleka. Zato pričakujemo nizko stopnjo implementacije ukrepa s strani živinorejcev.

Pričakuje se, da bo povpraševanje po teh krmnih dodatkih na mednarodnem trgu zelo veliko in je zato vprašljivo, ali bo te preparate na slovenskem trgu sploh mogoče kupiti. Tovrstni preparati so predvidoma tudi precej dragi in bi bilo javna sredstva smiselno usmeriti v ukrepe z nedvomnim učinkom zmanjšanja emisij TGP ter sinergijskimi koristmi za okolje, dobrobit živali in kmetijska gospodarstva.

B. Tehnike gnojenja z živinskimi gnojili, ki zmanjšujejo izgube dušikovih spojin v okolje (zadelava živinskih gnojil v tla)

Zaradi negativnega učinka na kakovost tal (povečanje zbitosti, ki zmanjšuje proizvodni potencial in druge ekosistemske funkcije tal ter povečuje ranljivost na ekstremne vremenske dogodke) nasprotujemo vključitvi v NEPN ukrepov, ki zahtevajo uporabo težke kmetijske mehanizacije oziroma spodbujajo nakup in uporabo tovrstne mehanizacije.

C. Uporaba sredstev za izboljšanje izkoristka dušika in zmanjšanje emisij didušikovega oksida v rastlinski pridelavi (inhibitorji ureaze, nitrifikacije in dentrifikacije)

Učinek blaženja podnebnih sprememb teh sredstev je slabo raziskan in ga je težko kvantificirati. Predvsem sintetična sredstva so problematična tudi zaradi slabo raziskanega tveganja za zdravje tal in biotsko raznovrstnost, saj so lahko toksična za zemeljske in vodne organizme. Pojavila se je tudi zaskrbljenost glede tveganja za zdravje ljudi zaradi najdenih ostankov aktivnih sestavin v mleku[2].

Širitev uporabe sintetičnih inhibitorjev ni smiselna tudi zaradi evropskega in slovenskega cilja povečanja deleža kmetijskih površin v ekološki obdelavi, saj njihova uporaba ni dovoljena v ekološkem kmetijstvu.